

Knolbeemdgras (*Poa bulbosa* L.) op Ameland

Eddy Weeda (Stichting FLORON, Postbus 9514, 2300 RA Leiden)

Poa bulbosa L. on the Westfrisian Island of Ameland

The occurrence of *Poa bulbosa* var. *bulbosa* (non-proliferous form) on the island of Ameland is discussed. It was first observed there in 1973. Eighteen years later it has settled in 26 kilometer squares. It occurs only along paths and roads in the dune area. On Ameland, the distribution pattern shows three main areas, separated by major gaps. All three areas are frequented by tourists. The bulbs may adhere to clothing of man and thus be spread. Usually only small intervals are bridged, but sometimes the species may travel considerable distances. This way, the plant may suddenly appear at distant localities.

Knolbeemdgras (*Poa bulbosa*) is een lentebloeier die al voor het begin van de zomer verdort. In de maanden waarin de meeste floristische inventarisaties plaatsvinden, blijft deze plant gewoonlijk onopgemerkt. Tijdens een vakantie op Ameland in de eerste helft van mei 1991 heb ik daarom aan haar voorkomen op het eiland speciale aandacht geschonken.

Voor een uitvoerige beschouwing over *Poa bulbosa* en de relatie tussen haar optreden en de menselijke cultuur wordt verwezen naar Sukopp & Scholz¹ en, voor wat de Nederlandse situatie betreft, naar een eerder artikel in *Gorteria*.² In het Wadengebied was de soort lange tijd alleen bekend van het Oostfriesse eiland Borkum, waar zij in de eerste helft van de 19de eeuw ontdekt werd³ en anno 1984 nog steeds voorkwam.⁴ De eerste waarneming op een Nederlands Waddeneiland dateert van 1969 en betreft Texel.⁵ Enige jaren later volgde Ameland: in 1973 werd Knolbeemdgras aangetroffen bij Hollum⁶ en in 1977 op enige plaatsen bij Nes.⁷ Terwijl op Borkum *Poa bulbosa* optreedt met vivipare bloeiwijzen (var. *vivipara*), zijn op Texel en Ameland alleen planten met niet-prolifere aartjes (var. *bulbosa*) aangetroffen.

Anno 1991 bleek de nieuwkomer inmiddels 26 van de ongeveer 80 kilometerblokken te hebben bezet die Ameland rijk is. Deze 26 vallen in drie groepen uiteen (Fig. 1): a. een beperkt gebied aan de west- en noordzijde van Hollum, b. een gebied half zo lang als het eiland, vanaf Ballum tot noordoostelijk van Buren, c. een klein gebied in het Oerd, op en bij de Oerdblinkert. Alle vindplaatsen liggen in de duinen; de weinige groeiplaatsen aan de weg van Nes naar Ballum betreffen plekken waar deze weg uitlopers van de duinen doorsnijdt. Tevens worden alle groeiplaatsen betreden. De meeste liggen in de berm van wandel- en fietspaden in de buurt van bebouwing. Verspreiding vindt vermoedelijk 's zomers plaats doordat bollen met verdrode bladeren aan sokken of broekspijpen blijven hangen en een eindweegs verderop eraf vallen. Dank zij zijn bollen is Knolbeemdgras in staat de zomer in ruste door te brengen en daarna weer wortel te schieten.

Het Amelander verspreidingspatroon – twee aaneengesloten verspreidingsgebieden, twee onderbrekingen en een oostelijke voorpost – illustreert de bij veel planten optredende verspreiding met twee snelheden. Gewoonlijk worden kleine stapjes gemaakt, een enkele keer een grotere sprong. Langs het fietspad door de duinen ten

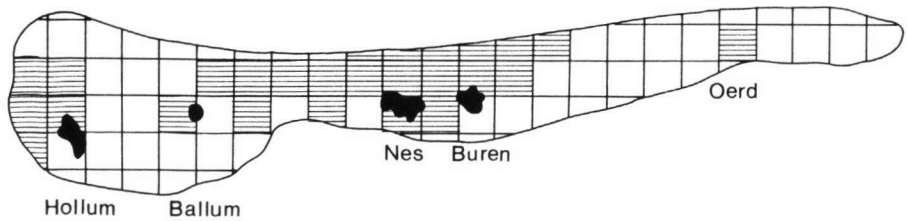

Fig. 1. Verspreiding van *Poa bulbosa* op Ameland in 1991 (horizontaal gearceerde kilometerblokken).

noordwesten van Ballum ontbreekt Knolbeemdgras over meer dan drie kilometer, en langs het fietspad aan de noordzijde van de Kooioerdsuifdijk over meer dan vier kilometer. Dit zijn trajecten die vooral uitnodigen tot dórfietsen en waar kennelijk nog geen bolletjesdragende toeristen neergestreken zijn. De Oerdblinkert op de oostpunt van het eiland is een 24 meter hoog uitkijckduin waar veel mensen een poosje uitrusten, en mèt hen heeft ook Knolbeemdgras bezit van de duintop genomen. Voorts heeft het gras zich gevestigd aan het pad dat van de Oerdblinkert noordwaarts naar het Noordzeestrand loopt.

Achttien jaar na de eerste waarneming van Knolbeemdgras op Ameland bleek de plant nog niet het gehele in aanmerking komende gebied op het eiland, maar wel meer dan de helft daarvan te hebben veroverd. Hoe lang zij al aanwezig was voordat zij in 1973 voor het eerst werd opgemerkt, blijft uiteraard gissen. Maar we kunnen wel een indruk van haar verspreidingsnelheid krijgen door in de gaten te houden hoe lang het haar kost de twee overgebleven hiaten op te vullen.

1. H. Sukopp & H. Scholz, 1968. *Poa bulbosa* L., ein Archäophyt der Flora Mitteleuropas. *Flora B* 157: 494–526.
2. E.J. Weeda (m.m.v. A.H.P.M. Salman & G. van Ommering), 1981. Over standplaats en voorkomen van *Poa bulbosa* L. var. *bulbosa* en var. *vivipara* Koeler in Nederland, in het bijzonder in de duinstreek. *Gorteria* 10: 135–146.
3. Leg. J.F. Bley († 1835) in Herb. NBV (in Rijksherbarium).
H.C. van Hall, 1836. *Flora Belgii Septentrionalis* 1 (3): 759. Amsterdam.
J. van Dieken, 1970. *Beiträge zur Flora Nordwestdeutschlands*. Jever.
4. Waarneming H. Kuhbier, E.J. Weeda e. a., 21.VII.1984.
5. Leg. Ph. Sollman, 26.V.1969.
6. Leg. H. Sipman, 3.V.1973 in Herb. U.
7. Leg. A.H.P.M. Salman & G. van Ommering, 20.V.1977.

Aanwijzingen voor de auteurs

1. Auteurs ontvangen **geen drukproeven**. Kleine wijzigingen in de tekst kunnen door de redactie worden aangebracht na acceptatie van het manuscript. In principe wordt een beknopte **Engelse samenvatting** door de auteur(s) aangeleverd; deze kan zonder nader overleg door de redactie worden aangepast.
2. De schrijfwijze van de **wetenschappelijke** plantennamen is die van de meest recente Heukels-flora; afwijkingen moeten duidelijk (en gemotiveerd) worden aangegeven. De bij de naam behorende auteursaanwijzing wordt éénmaal in de tekst en eventueel in de titel aangegeven, maar verder niet meer. In tabellen of bij illustraties wordt alleen de wetenschappelijke naam gebruikt. De afkorting voor subspecies is **subsp.**
3. De schrijfwijze van **Nederlandse** plantennamen volgt die van de Belgisch-Nederlandse naamlijst [Gorteria 13: 86–170] die overigens ook in de recentste Heukels-flora wordt gebruikt. In de lopende tekst begint de Nederlandse naam met een hoofdletter.
4. Van **nieuwe vindplaatsen** wordt het **atlasblok** (+ kilometerblok) aangegeven. (Hiervan kan – om natuurbeschermingsredenen – worden afgeweken).
5. Een **dankwoord** wordt niet geplaatst, behoudens uitzonderingen.
6. Teneinde de leesbaarheid van de artikelen te verbeteren worden (literatuur-)verwijzingen door een **cijfer** aangegeven (in plaats van door vermelding van de auteursnaam van een artikel). De verwijzing kan een artikel betreffen, maar ook een ongepubliceerde bron, of het kan een tekst betreffen die als voetnoot aan te merken valt. De verwijzingsnummers worden niet alfabetisch naar auteur gerangschikt. Namen van auteurs worden op normale wijze (dus niet uitsluitend in hoofdletters) genoteerd. Voorbeeld:

R. van der Meijden & L. Vanhecke, 1986. Naamlijst van de flora van Nederland en België. Gorteria 13: 86--170.

niet:

MEIJDEN, R. VAN DER, & L. VANHECKE, etc.

7. Geef een streep tussen twee getallen, die 'tot' aanduidt, aan met twee korte streepjes.
8. Lever de tekst bij voorkeur aan op **floppy disk**, het liefst in Word Perfect (4.2, 5.0, 5.1) of in Word 3.01 (Macintosh); anders ASCII gebruiken; lever een uitdraai bij de floppy. Doe geen moeite de tekst zelf **op te maken**; gebruik daarom geen 'tabs', inspringingen of extra spaties. Geef bij **tabellen** de kolommen aan door het gebruik van 2× het \$-teken; dit spaart de redactie veel tijd. Voorbeeld:

Caltha palustris\$\$1\$\$-\$3

Hottonia palustris\$\$2\$\$1\$\$2

in plaats van:

<i>Caltha palustris</i>	1	-	3
-------------------------	---	---	---

<i>Hottonia palustris</i>	2	1	2
---------------------------	---	---	---

9. Lever **direct de originele illustraties** in. Gebruik hiervoor nooit transparant papier. Zij moeten van goede kwaliteit zijn. Overigens heeft de redactie het recht illustraties te weigeren.
10. De auteur ontvangt **50 overdrukken gratis**; bij 2 auteurs ontvangt elk 25 overdrukken, etc. Indien meer overdrukken gewenst zijn kunnen deze (onder bijbetaling) extra worden geleverd. Neem hierover contact op met de redactie.